

Nr 12.

Av friherre **Fleming**, i fråga om tillfällig omsättningskatt.

Inom såväl f. d. krigförande som neutrala länder söker man för närvarande efter vägar, som kunna leda tillbaka till de sunda statsfinanserna före kriget. Visserligen kan man ej hoppas på ett hastigt ekonomiskt tillfrisknande, men redan en vändning till det bättre inom statsbudgeten kan bliva det första steget i rätt riktning.

Det är i enlighet med denna tankegång som man i många länder anlitat mer eller mindre tillfälliga skatteällor, som snabbt kunna hejda den ständigt stigande disproportionen mellan statens utgifter och dess normala och på sunda principer grundade inkomster.

Av den ordinarie beskattningen synes under den närmaste tiden snarare en mindre än en större avkastning vara att vänta. Den rådande depressionen påverkar kraftigt såväl överskotten från statens affärsdrivande verk som inkomster i statlig verksamhet. Likaså torde de direkta skatterna redan överskridit gränsen för skattebetalarnas förmåga, vilket redan visat sig vid den senaste uppbörden av utskylder och säkerligen kommer att bliva allt mera tydligt.

Uti en motion år 1920 (F. K. nr 108) föreslog jag att för samtliga enligt gällande tulltaxa tullpliktiga varor, för vilka tullsatserna beräknas efter varans vikt, skall vid införsel till riket erläggas en provisorisk tilläggstull av 100 procent å gällande tullsats. Denna min hemställdan grundades dels på önskvärdheten att i någon mån bringa viktullarna i paritet med värdetullarna, dels och huvudsakligen på nödvändigheten att såvitt möjligt hejda den alltjämt pågående stegringen av den direkta beskattningen. I en tablå påvisades att sedan år 1908 den direkta beskattningens procentuella del av budgeten, som 1908 utgjorde 11 ½ procent, för år 1921 beräknats ingå med 29 procent av totalsiffran, under det att den indirekta beskattningens andel nedgått från 64 procent till 28,5 procent. Hade man redan vid denna tidpunkt velat besluta sig för en höjning av tullarna, såsom skett i de flesta andra länder,

skulle statsbudgetens finansiering säkerligen ställt sig vida bättre än nu är fallet. Riksdagen ville emellertid icke lyssna till detta förslag, och ett förslag i sådan riktning torde numera hava ännu mindre utsikt till framgång. I fråga om den direkta statsbeskattningen ha emellertid i vårt land blivit införda skattesystem, vilka verkat som ren kapitalkonfiskation, ett förhållande som visserligen blivit i riksdagen påpekat redan vid skatteförslagets behandling, men numera tydligt visat sig i det praktiska livet. Jag behöver i detta samband endast påpeka krigskonjunkturskatten, som ifrån början var avsedd att träffa större rena affärsvinster med en jämförelsevis låg procentsats, som av dessa väl kunde bäras, men sedermera, sådan lagen blev utformad och av taxeringsmyndigheterna i många fall hänsynslöst tillämpad, hårdast träffat den för landet nyttiga industrien och åsamkat många nyttiga företag obotlig skada eller undergång. Denna skatteform är ju nu icke längre fråga om att bibehålla, men dess verkningar äro dock ingalunda övervunna. I England, där en motsvarande beskattning förekommit, har man för att rädda landets näringsliv tillgripit restituering av skatten i stor omfattning där förluster senare uppstått på grund av statliga ingripanden. Redan denna vår lära enligt erhållna uppgifter ansökningar om restitution enligt den ursprungliga lagen förelegat till ett belopp av $\frac{1}{2}$ miljard pund. Sedermera har restitutionsförfarandet ytterligare utvidgats. En skatteform som ännu finnes kvar är den s. k. B-skatten för aktiebolag. Man kan svårigen tänka sig en mera obilligt verkande skatteform, och obilligheten kommer nu att framträda med all tydlighet då många bolag, som förlorat större eller mindre delen av sitt aktiekapital, måste använda hela eller större delen av möjligen blivande vinster för att täcka föregående förluster och sålunda icke kunna lämna aktieägarna utdelning, men detta oaktat få ökad beskattning i form av både A- och B-skatt. Den i skatteförordningen föreskrivna eventuella restitutionen av B-skatt kan i sådana fall aldrig komma i tillämpning, utan B-skatten blir en ren straffbeskattning för oftast oförskylda förluster. Om skatterna hade utkrävts då de intjänats hade verkningarna blivit långt mindre skadliga än nu är fallet, men många fall kunna påvisas, då staten genom sina organ uppmanat vederbörande företag att till fosterlandets gagn nedlägga intjänat kapital i utvidgningar, nybyggnader och nyförvärv, vilka vid den tid skatten utkräves äro skäligen värdelösa och kapitalet förbrukat.

Jag har framdragit dessa förhållanden för att påvisa huru fördärvbringande de senare årens skattepolitik i verkligheten varit och att en fortgång i denna riktning måste anses oförsvarlig.

En ökning av de indirekta skatternas andel i täckandet av statsutgifterna synes därför oundgängligen av nöden. De förnämsta indirekta skatteinkomsterna, nämligen tullarna, befinna sig för närvarande allestädes under debatt, och man torde svårligen kunna vänta sig, att riksdagen skall visa sig villig att på den vägen höja statens inkomster. Ökade statsinkomster genom höjning av nuvarande acciser och konsumtionsskatter låta sig visserligen tänkas, och denna tanke vinner på många håll sympati, särskilt beträffande de s. k. lyx- och nöjesskatterna, men för att dessa skatter skola bliva verkligt betydande inkomstkällor fordras så höga tariffer, att de verka avskräckande på konsumtionen och vinsten blir ofta ingen.

Vad beskattningen av sprithaltiga drycker beträffar, torde denna redan ha nått en höjd, som lämpligen icke kan höjas utan att en motsvarande nedgång i konsumtionen gör den beräknade skatteökningen illusorisk. Liknande är förhållandet med tobaksbeskattningen, och av dessa båda skattevärdar, som redan nu tillföra statsverket betydande beslag, torde några väsentligt ökade inkomster icke vara att påräkna.

En ökad beskattning av socker skulle väl kunna tänkas, men denna fråga är av så invecklad natur, att man icke utan grundlig utredning kan överblicka dess verkningar. Långt enklare är visserligen frågan beträffande kaffetullen, vilken utan tvivel skulle kunna vara en ganska god inkomstkälla, men även denna påstås ju sakna sympatier inom riksdagens nu bestämmande flertal.

Över huvud taget gäller också, att beskattning av enbart en eller ett fåtal varugrupper för att giva det resultat, som säkerligen bliver behöfligt, måste procentuellt till varans värde bliva så hög, att omsättningen i motsvarande grad minskas.

Den mest effektiva åtgärden att återställa balansen i statens budget vore utan tvivel att minska utgifterna och, såsom inom privatföretag måste ske, minska administrationskostnaderna. En sådan åtgärd skulle inom statsförvaltningen betyda indragning av obehöfliga ämbetsverk, och en sådan åtgärd skulle av mig gärna förordas, men jag tror mig tyvärr därmed icke kunna vinna åsyftat resultat.

Under sådana förhållanden återstår icke annat än att söka nya skattevärdar och därvid en skatteform lagd på så bred bas, att skatteprocenten kan hållas inom sådana proportioner att beskattningen i praktiken icke kännes tryckande. Många skäl tala i detta avseende för att vi här som i ett flertal andra länder tillgripa en *tillfällig omsättningsskatt på den allmänna varuhandeln*.

Det må medgivas, att rent teoretiskt många skäl kunna anföras mot denna skatteform, men emot alla dessa invändningar står ett argument, som isynnerhet i kristider växer sig allt starkare: Skatteformen är *praktisk* och kännes icke betungande, enär den erlægges i små delar och då tillgångar finnas och icke flera år därefter.

De argument, som pläga anföras till formen för en allmän omsättningskatt, äro:

1. Under svåra tider blir en skatt, som erlægges genom ett flertal obetydliga avgifter, lättare att bära än andra skatter. Omsättningskatten fördelar utgiften över varje dag och varje inköp.

2. Även en mycket låg skattesats ger betydliga statsinkomster, då omsättningskatten vilar på hela landets handelsomsättning som bas.

3. Skatten fördelas över alla medborgare och trycker ej någon viss klass eller grupp.

4. Till följd av sin enkelhet är skatten lätt att uppbära.

5. Då skatten betalas av säljaren, kan köparen icke bedöma i vad mån den drabbar honom eller säljaren. Visserligen är det alltid i säljarens intresse att bestämma sitt pris så, att skatten betalas av köparen, men konkurrensförhållandena kunna vara sådana, att säljaren finner med sin fördel förenligt att själv i viss mån draga skattebördan.

Mot omsättningskatten anföras de vanliga skälen mot alla indirekta skatter, att den ej tar hänsyn till skatteförmågan och därför kommer att hårdast drabba de mindre bemedlade. Vidare anføres, att den utgår oberoende av om vinst intjänts eller ej, ett argument som just pekar på det ovan såsom fördel anförda förhållandet, att köparen icke kan bedöma, om han eller säljaren i verkligheten betalar skatten. Ett argument, som icke kan fränkännas viss betydelse, är, att vid konkurrens mellan företag, som behärska tillverkningen från råvara till färdig produkt, och sådana, som måste köpa större eller mindre del av råvaror och halvfabrikat, skatten för dessa sistnämnda kan bliva betungande i jämförelse med de förra, ett förhållande som gör att procentsatsen måste hållas låg.

Vid en granskning av erfarenheten i olika länder av omsättningskatten visar det sig emellertid, att flera av dessa argument mot skatten endast hänföra sig till någon viss form av densamma, och att ett flertal modifikationer äro möjliga samt att den i allmänhet icke väckt större motstånd eller missnöje.

Omsättningskatten har diskuterats i över tvåhundra år; vid kritiska tillfällen efter krigs- och under depressionstider har den alltid blivit aktuell. Sålunda infördes omsättningskatt i England efter napoleon-

krigen, i Förenta Staterna efter inbördeskriget och i Tyskland, Frankrike och Canada efter världskriget.

En permanent omsättningsskatt fanns redan före kriget i *Mexico* och på *Filippinerna*, av vilka den senare är en 1-procentig omsättningsskatt, som utom varuhandeln även träffar likvider för kraft, belysning, hotellrum, restauranter etc.

Tyskland. Den första »Gesetz über eine Warenumsatzsteuer» daterar sig från den 26 juni 1916 och inbragte i runt tal en miljard mark under tiden $\frac{1}{10}$ 1916— $\frac{31}{12}$ 1919. Den anknyter sig direkt till de acciser, som infördes under kriget. Den nya lagen av den 24 december 1919 förordnar däremot en generell skatt av $1\frac{1}{2}$ procent å all omsättning. En högre sats utgår dock för vissa nyttigheter såsom reklam, dyrbara bostäder o. s. v. samt därjämte en lyxskatt på 15 procent eller mera.

Enligt lagen belägges med omsättningsskatt:

- a) prestationer som någon utför inom Tyskland mot vederlag, inbefattande både den ursprungliga produktionen och handeln och utan hänsyn till om prestationen utföres för att därmed vinna förtjänst;
- b) uttagande från egen affär av föremål för egen förbrukning;
- c) varuomsättning genom auktion.

Vid lagens tillkomst påpekades, att den var en åtgärd, som framtvingsats av nödvändigheten att snarast möjligt tillföra staten betryggande tillgångar.

Frankrike. Den franska skattelagen av den 25 juni 1920 inför en 1,1 procent omsättningsskatt å all varuhandel med vissa nedan angivna undantag. »L'impôt sur les chiffres d'affaires» — som är skattens officiella namn — fördelas så, att 1 procent av omsättningsbeloppet går till staten och 0,1 procent till kommunen. För omsättningen inom vissa restauranter och hotell (»lyxhotell») utgår skatten med 10 procent, för andra med 3 procent, men för hotellrörelse i övrigt med 1,1 procent i likhet med vanlig varuhandel. Vid försäljning av lyxartiklar av alla slag erlägges 10 procent omsättningsskatt. Skatten träffar alla, vilka såsom yrke eller tillfälligt köpa för att sälja. Vissa samhällsintressen äro dock befriade från omsättningsskatt, nämligen:

- a) handel med spannmål och bröd samt med farmaceutiska preparat;
- b) statsmonopolens försäljning (tobak och tändstickor);
- c) institutioner som redan träffas av speciell beskattning såsom försäkringsbolag och teatrar.

Besträffning för oriktig deklARATION inträder endast då uppgifterna äro avsiktligt förvanskade. Böterna kunna uppgå till 1,000 frcs, men

vid förnyad förseelse inom tre år följer 8 dagars till 3 månaders fängelse samt domens offentliggörande. För att likställa dem som göra sina inköp inom och utom riket erlägges 1 procent tilläggstull å alla införda varor med undantag av lyxvaror, som pålagts en ytterligare tull av 10 procent.

Omsättningsskatten beräknades under andra halvåret 1920 giva i runt tal 2,500 millioner frcs, vilken summa dock icke ernåddes. På grund av den inträdande depressionen inom näringslivet inbragte den nya skatten endast c:a 1,1 milliard frcs.

I *Canada* tillämpas en 1-procentig omsättningsskatt, »tax on turnover», på all varuomsättning från tillverkare och grosshandlare, medan lantbrukare och minuthandlare gå fria; likaså äro alla matvaror och bränslen befriade från skatten. Visserligen ha de dåliga tiderna även där inverkat på resultatet, men man synes dock vara nöjd med omsättningsskattens verkningsätt, och ytterligare steg i samma riktning lära vara planerade.

I *Förenta Staterna* synes man på vissa håll vara böjd för en 0,3-procentig omsättningsskatt på all varuhandel utan undantag. Enligt en artikel i *Commerce Monthly*, mars 1921, har man approximativt beräknat, att på basis av 1919 års inkomster en sådan omsättningsskatt av $\frac{3}{10}$ procent skulle giva c:a 516,000,000 dollar och $\frac{1}{2}$ procent c:a 860,000,000, dollar, en icke obetydlig summa vid en så låg skatteprocent.

I *England* har man diskuterat omsättningsskattens införande, men synes detta steg knappast vara förestående.

I *Norge* tillsattes i början av 1921 en kommitté (Throne Holst, ordförande) för att utreda betingelserna för införandet av en omsättningsskatt.

Såsom av det föregående framgår, måste utan tvivel nya statsinkomster uppsökas. Reformer inom den direkta beskattningen kunna säkerligen icke rädda situationen, om de icke gå i den riktning, att sänkning åstadkommes, ty annars kommer fortfarande det kapital, som bör användas till företagarverksamhet, alltjämt att äventyras. Enda räddningen är att söka ett skattesystem — låt vara av tillfällig natur — som icke kännes för den skattebetalande tryckande, och där skatten betalas då tillgångar därtill finnas. De anmärkningar mot en allmän omsättningsskatt, som kunna göras, minska i styrka ju mera skatten lägges på bred bas och därigenom skatteprocenten kan göras lägre. Härtill kommer att denna skatteform, i den mån den bäres av konsu-

menten, därigenom att den omedelbart erlägges vid varje köp, kommer att verka till sparsamhet mera än alla direkta skatter som skola betalas lång tid efter inkomstens förvärvande. Även om skattebetalningen för vissa grupper skötes genom skatteföreningar och intressekontor eller dylika former, bliva alltid utgifterna till dessa mera kännbara och motbjudande än om samma avgift fördelas i små poster vid inköp, då man ju tycker sig få valuta för penningen.

Enligt vad jag erfarit har denna fråga redan varit föremål för utredning inom finansdepartementet, och då frågan sålunda redan är i viss mån förberedd, vill jag här icke framlägga något detaljerat förslag till skattens utformning i annan mån än att den lägges på så bred bas som möjligt, så att skatteprocenten måtte kunna hållas likformig och låg samt att skatteuppbörden ordnas under enkla former utan alltför dyrbara kontrollanordningar. Ett önskemål synes därvid vara att den s. k. lyxbeskattningen icke sammanblandas med denna skatteform, då därigenom frågan blir avsevärt mera invecklad och försvårad både med avseende på författningar och tillämpningen, utan att avsevärda fördelar därmed vinnas. Att göra en uppskattning av det skattebelopp, som kan väntas inflyta, måste givetvis vara en synnerligen vanskligh uppgift, men utgår man ifrån att skattebeloppet, som i olika stater kan erhållas, bör vara tämligen proportionellt mot staternas folkmängd, kan man dock med ledning av i Frankrike erhållna resultat och i Amerika beräknade inkomster göra sig ett ungefärligt begrepp om skattesystemets verkningar. En jämförelse med Förenta Staternas i runt tal beräknade 1,8 milliarder kronor å cirka 100 millioner innevånare skulle för vårt land med cirka 5,8 millioner innevånare giva cirka 100 millioner vid en skattesats av 0,3 procent. En jämförelse med Frankrikes 1,1 milliarder pr $\frac{1}{2}$ år och 40 millioner innevånare vid en skattesats av 1,1 procent skulle för oss och en skattesats av 0,3 procent giva cirka 87 millioner. Utan att vilja tillerkänna en sådan kalkyl något större värde, visar den dock att icke oväsentliga belopp kunna beräknas även vid låga procentuella skattesatser, och det är just detta som kan göra skatteformen populär.

Då ifrågavarande skatteform hos oss är fullkomligt ny och oprövad, skulle det utan tvivel vara av stort värde, om redan för innevarande riksdag kunde framläggas förslag om sådan skatt och densamma redan i år komme i tillämpning, så att erfarenhet funnes vid uppgörande av riksstaten för finansåret 1923—1924. Kunde staten därigenom innevarande år och första halvåret 1923 även tillföras ökade inkomster och därigenom den direkta skatten, som redan detta år säkerligen för många

kommer att bli mycket förödande, något mildras, skulle detta säkerligen i sin mån bidra till näringslivets stabilisering.

Med anledning av ovanstående hemställes,

att riksdagen med hänsyn till det nödvändiga behovet av nya skatteformer ville besluta, dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande såvitt möjligt redan för innevarande riksdag av förslag till en provisorisk allmän omsättningsskatt i enlighet med ovan uttalade riktlinjer, dels ock, under förutsättning att så sker, att ifrågavarande skatteform måtte komma i tillämpning redan under innevarande år å tid som i vederbörlig ordning beslutas.

Stockholm den 17 januari 1922.

Herman Fleming.
